

Česká pirátská strana

Zavadilova 1297/3, 160 00 Praha 6

pan Ivan Bartoš, předseda

V Ostravě dne 2.12.2010

Analýza možností zpětného vymáhání částek, zaplacených jako tzv. náhradní autorská odměna právníckými osobami ve smyslu ust. § 25 odst. 1 autorského zákona, ve světle rozhodnutí ESD sp. zn. C-467/08

Použité právní předpisy a judikatura:

- rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 21.10.2010 ve věci Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE), sp. zn. C-467/08
- zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Vážený pane předsedo,

v návaznosti na předchozí jednání s představiteli Vaší strany Vám posíláme právní rozbor, zaměřený na možnost zpětného vymáhání částek, zaplacených jako tzv. náhradní autorská odměna právníckými osobami ve smyslu ust. § 25 odst. 1 autorského zákona, na kolektivních správcích autorských práv (zejm. OSA), s ohledem na rozhodnutí třetího senátu Evropského soudního dvora v řízení o předběžné otázce k výkladu Směrnice č. 2001/29/ES (dále jen „Směrnice“), ve věci sp. zn. C-467/08 (dále jen „Rozhodnutí“).

Na naši advokátní kancelář jste se obrátil s následujícími otázkami:

- 1) Mohou společnosti (plátcí poplatků) uspět s žalobami na OSA, případně na jiné kolektivní správce, v níž by požadovaly vrácení poplatků?
- 2) Jak vysoké by musely být žalované částky na to, aby se žaloba vyplatila?
- 3) Které by byly aktivně a pasivně legitimované subjekty?
- 4) Jaké jsou předpokládané náklady na soudní spory, případně jaká je případná možnost ČPS získat nějaký podíl z vysouzených nákladů?
- 5) Jaký bude právní postup při vymáhání?
- 6) Jaký je odhad pravděpodobnosti úspěchu?
- 7) Jaké jsou další související následky?

I. Rozhodnutí ESD

Současná komunitární právní úprava, obsažená ve Směrnici, stanoví podmínky, za nichž může členský stát stanovit výjimku z všeobecně platného zákazu na rozmnožování autorských děl, přičemž pro Rozhodnutí relevantní výjimka se týká jakýchkoli rozmnoženin na jakémkoli nosiči vytvořené fyzickou

osobou pro soukromé užití a pro účely, které nejsou přímo ani nepřímo komerční, za podmínky, že nositelé práv získají spravedlivou odměnu (čl. 5 odst. 2 písm. b) Směrnice). Jak vyplývá z odůvodnění Směrnice, členským státům je povoleno ve své vnitrostátní úpravě stanovit výjimku týkající se práva na rozmnožování v případě určitých druhů rozmnožování zvukových, obrazových nebo zvukově-obrazových materiálů pro osobní užití, pokud je takové rozmnožování doprovázeno spravedlivou odměnou nositelům práv (čl. 38 odůvodnění). Musí tak být zajištěna přiměřená rovnováha práv a zájmů mezi různými kategoriemi uživatelů práv a nositelů těchto práv (čl. 31). Pokud nositel práva obdrží odměnu na základě ujednání s uživatelem (licence), pak není poskytnutí další odměny mimo licenční poplatek potřebné ani přípustné. Pokud však vnitrostátní úprava umožňuje užití autorských děl bez předchozího licenčního ujednání (tzv. „volné užití“), pak je poskytnutí výše uvedené spravedlivé odměny způsobem, jak zajistit onu přiměřenou rovnováhu práv uživatelů a nositelů.

Španělský soud se na ESD v daném případě obrátil s pěti předběžnými otázkami k výkladu výše uvedených ustanovení Směrnice, z nichž tou zásadní byla otázka, zda je v souladu s pojmem „spravedlivá odměna“ uplatnění poplatku bez rozdílu vůči podnikům a podnikatelským subjektům, které zjevně nabývají tyto přístroje a nosiče pro digitální rozmnožování za jiným účelem než k soukromému rozmnožování? Z rozhodnutí ESD vyplývají následující závěry:

- Směrnicí požadovaná spravedlivá odměna je samostatným, autonomním pojmem komunitárního práva, a z toho důvodu musí být ve všech členských zemích vykládán jednotně. Závazný výklad tohoto pojmu stanoví ESD. Je-li tedy na členských státech ponechána možnost zavést omezení autorských práv ve prospěch volného užití, není jim na druhou stranu v případě, že takové omezení zavedou, ponechána možnost samostatného výkladu pojmu „spravedlivá odměna“. Všechny členské státy tedy musí výklad pojmu „spravedlivá odměna“ respektovat, aniž by jej blíže specifikovaly vnitrostátní právní úpravou.
- Je jisté, že zhotovení rozmnoženiny autorského díla fyzickou osobou pro účely soukromého užití je způsobitelné přivodit autorovi újmu (alespoň potenciálně). Výše spravedlivé odměny je závislá na této újmě. Vzhledem k tomu, že individuálním kopírováním jednotlivými soukromými osobami dochází pouze k minimální újmě, o níž jako o výjimce z povinnosti platby hovoří čl. 35 Směrnice, je povinnost platby stanovena osobám, které zařízení a nosiče nezbytné pro pořizování rozmnoženin soukromým osobám poskytují (tento stav je v rozporu se zněním čl. 31 odůvodnění Směrnice, v němž se výslovně hovoří o uživateli předmětů ochrany, tedy koncových uživateli). Koncoví uživatelé jsou však nepřímými plátcí odměny, když ji uhradí v kupní ceně. Z toho soud vyvozuje, že požadavek na stanovení povinnosti platby osobám poskytujícím nosiče a zařízení je přiměřený za předpokladu, že tyto osoby mají možnost přenést tuto zátěž na soukromé uživatele.
- Výše uvedené dva body jsou přípustné pouze za předpokladu, že zařízení a nosiče, k nimž je poplatek vázán, mohou být použity pro účely soukromého rozmnožování a kopírování jejich prostřednictvím tak může způsobit újmu autorovi díla. Tato možnost způsobení újmy autorovi se dle ESD presumuje (a tedy není nutno ji dále prokazovat) v případě, že zařízení a nosiče jsou poskytnuty fyzickým osobám k soukromým účelům. Avšak v případě, že jsou zařízení a nosiče nabyty jinými než fyzickými osobami zjevně za jiným účelem než pro účely soukromého rozmnožování, nelze považovat úhradu odměny bez dalšího zkoumání, k jakému účelu byly tyto zařízení a nosiče užity, za adekvátní. Takovéto plošné vybírání poplatku pak nelze považovat za konformní se Směrnicí. Za jiný účel než účel soukromého rozmnožování může být považováno rozmnožování na základě licenčního ujednání s nositelem práv, dále rozmnožování a uchovávání informací, které nelze považovat za autorské dílo, anebo také rozmnožování děl, k nimž je nositelem autorských práv sama právnická osoba. Oproti tomu v případě poskytnutí zařízení a nosičů fyzickým osobám k soukromým účelům není nutno nijak prokazovat, že k pořizování rozmnoženin dochází nebo dojde - zde postačuje pouhá existence schopnosti zařízení nebo nosičů sloužit k pořizování kopií chráněných děl, a v tomto případě je tedy automatický výběr poplatku odůvodněn.

Podmínky pro plošný výběr poplatků jsou tedy dle Rozhodnutí následující:

- 1) schopnost zařízení nebo nosičů pořizovat a uchovávat rozmnoženiny;
- 2) jejich poskytnutí fyzickým osobám jakožto soukromým uživatelům.

II. Vztah rozhodnutí k české právní úpravě

Úpravu tzv. náhradní odměny obsahuje ust. § 25 autorského zákona („AZ“). Toto ustanovení odkazuje na úpravu § 30 a 30a AZ, tedy na volná užití autorského díla ve smyslu výše uvedeného omezení autorských práv, umožněného Směrnicí. Za volné užití je považováno užití díla pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. V ust. § 30a jsou dále specifikovány podmínky volného užití při zhotovování rozmnoženin děl na papír či podobný podklad, přičemž je zde zmíněna nejen fyzická osoba v souvislosti se zhotovením rozmnoženin pro svou osobní potřebu, ale také právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba. Mezi těmito dvěma formami volného užití je nutno v dalším postupu rozlišovat, protože právě stanovení možnosti právnickým osobám pouze v oblasti pořizování tiskových rozmnoženin, a nikoliv v oblasti rozmnoženin datových, hraje zásadní roli. Užití díla ve smyslu těchto ustanovení je volným ve smyslu nutnosti sjednávat licenci s nositelem autorských práv, nicméně uvedené užití je předmětem náhradní odměny ve smyslu ust. § 25 AZ.

V případě užití díla v režimu ust. § 30 nebo § 30a má autor nárok na odměnu, přičemž s přihlédnutím k ust. § 96 odst. 1 AZ je právo na odměnu za toto užití právem povinně kolektivně spravovaným. Výběr odměn dle ust. § 25 zajišťují na základě rozhodnutí Ministerstva kultury OSA (v případě odměny za užití zvukového, obrazového nebo zvukově-obrazového záznamu) a Dilia (v případě užití v podobě tiskových rozmnoženin). Druhý odstavec § 25 pak specifikuje osoby, které jsou povinné těmto kolektivním správcům odměnu odvádět. Jedná se přitom o první články prodejního řetězce, které dopraví zařízení nebo nosiče do jurisdikce českého autorského zákona, tedy na území České republiky (výrobce na území ČR, dovozce zboží ze zemí mimo EU, příjemce zboží ze země v rámci EU, podpůrně také dopravce a zasilatel zboží, a konečně také provozovatel rozmnožovacích služeb). Za současného stavu kolektivní správci vybírají náhradní odměnu plošně, z veškerého zařízení nebo nosičů, které jsou v České republice dále distribuovány, bez ohledu na povahu osob, kterým je toto zboží dále distribuováno, a kteří jsou jeho konečnými uživateli.

Za zboží, k němuž se vztahuje povinnost odvádění náhradní odměny, jsou přitom výslovně označeny přístroje k zhotovování rozmnoženin záznamů, přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin a nenahrané nosiče záznamu (pokud se v tomto textu hovoří o „zařízeních a nosičích“, nebo souhrnně o „zboží“, rozumí se tím přístroje k pořizování datových rozmnoženin a nosiče datových záznamů, na něž se vztahuje volné užití dle ust. § 30 AZ). Tento obecný výčet je dále konkretizován vyhláškou 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn, v níž je stanovena výše odměny u jednotlivých výrobků podle různých kritérií (zejména objemu dat, který jsou tyto výrobky schopny pojmout, nebo možnosti opakovaného použití k vytvoření kopií). Zatímco úprava odměny za pořizování tiskových rozmnoženin záznamů je poměrně propracovaná (převzatá z dřívější právní úpravy a léty prověřená), úprava odměn za zhotovování dalších forem rozmnoženin je značně kusá.

AZ obsahuje také určité výjimky, na něž se povinnost úhrady náhradní odměny nevztahuje - jednak vývoz nebo odeslání zboží za účelem jeho dalšího prodeje, a jednak užití zboží k rozmnožování děl v souvislosti s plněním závazků z licenčních smluv (kde by byl výběr poplatku duplicitní). Žádné další výjimky zákon neumožňuje.

Pokud srovnáme českou právní úpravu AZ s výše uvedenými závěry Rozhodnutí, lze dospět k následujícím zjištěním:

- Česká republika stanovila výjimku z omezení všeobecně platného zákazu rozmnožování autorských děl ve prospěch volného užití ve smyslu ust. čl. 5 odst. 2 Směrnice. Z tohoto důvodu musí vnitrostátní úprava v ČR respektovat výklad pojmu „spravedlivá odměna“ a podmínky, za nichž na spravedlivou odměnu vzniká nárok.
- Povinnost platby je Českou vnitrostátní úpravou stanovena osobám, které zboží, k němuž se náhradní odměna vztahuje, dovážejí, resp. které jsou prvními osobami, které s tímto zbožím přicházejí v České republice do styku. Je nutno poznamenat, že Směrnice nic nestanoví o subjektech, které by měly být k platbě spravedlivé odměny povinny. Směrnice pouze hovoří o povinnosti členských států zajistit spravedlivou odměnu nositelům práv. Nelze tedy konstatovat, že by česká právní úprava byla v tomto ohledu v přímém rozporu se Směrnicí, Česká republika při implementaci Směrnice splnila její podmínky, když stanovila povinnost úhrady spravedlivé odměny.
- ESD ve druhém bodu výroku rozsudku hovoří o přiměřené rovnováze mezi oběma subjekty autorskoprávního vztahu (nositeli práv a jejich uživateli), která může být nalezena za předpokladu kritéria možné újmy. Španělská národní právní úprava stanoví povinnost placení poplatku jednak

stejným subjektům jako AZ (tedy výrobcům nebo dovozcům), a podpůrně rovněž dalším subjektům, které na území Španělska zboží od těchto subjektů odebírají (tedy dalším velkoobchodníkům a maloobchodníkům). K této úpravě se ESD vyjádřil, že se nachází v souladu s požadavkem spravedlivé odměny za podmínky, že osoby, se zařízením a vybavením disponující, mají možnost přenést skutečnou zátěž na soukromé uživatele. Z tohoto závěru ESD lze vyvodit, že nalezení přiměřené rovnováhy a posouzení možnosti vzniku újmy autorům je možné za předpokladu, že je zjištělná povaha konečného uživatele zboží. Tuto možnost může mít pouze poslední prodejce zboží.

- Situace, kdy povinnost platby mají všechny subjekty bez rozdílu (i kdyby jimi byli poslední prodejci, konformně se závěrem ESD) není v souladu se Směrnicí, neboť taková praxe nebere ohled na charakter osob, zařízení a nosiče užívajících, a na účel, k němuž toto zařízení a nosiče užívají (není tedy v souladu s požadavkem přiměřené rovnováhy). Pokud je povinnost placení odměny vázána na možnost přenesení zátěže na soukromé uživatele, nebude tuto podmínku drtivá většina subjektů dle ust. § 25 odst. 2 AZ (tedy výrobců nebo dovozců) splňovat, neboť ti většinou dodávají zboží dalším článkům prodejního řetězce, nikoliv soukromým osobám pro účely soukromého užití, a tedy nemají možnost tuto zátěž na tyto soukromé osoby přímo převést. S přihlédnutím k bodům 2) a 3) Rozhodnutí nesplňuje česká právní úprava podmínky, stanovené čl. 5 odst. 2 Směrnice ve spojení s její odůvodněním dle čl. 31 Směrnice.

III. Závěry vyplývající z Rozhodnutí ESD

Na základě výše uvedeného srovnání závěrů ESD a úpravy AZ lze vyvodit dva závěry.

1) Zohledňování povahy konečného uživatele, zásada přiměřenosti

Prvním, jednoznačným závěrem, je nutnost zohlednit povahu konečného uživatele zboží. Dle ESD nelze aplikovat povinnost placení odměny u prodeje zboží, které nebylo poskytnuto soukromým uživatelům a které je zjevně vyhrazeno k jiným účelům než k účelům pořízování rozmnoženin v rámci soukromého užití stejným způsobem, jakým je tato povinnost aplikována v případě, že toto zboží soukromým osobám poskytnuto je. Výjimky, stanovené českým AZ v ust. § 25 odst. 8, tento případ nepokrývají. V tomto ohledu je v souladu s úpravou § 30 a 30a AZ nutno rozlišovat mezi přístroji pro pořízování tiskových rozmnoženin, které mohou k volnému užití použít také právnické osoby a fyzické osoby podnikající, a mezi datovými nosiči a přístroji pro pořízování datových rozmnoženin, které mohou v souladu s ust. § 30 AZ užívat výhradně osoby fyzické. Pokud tyto osoby nejsou oprávněny k pořízování rozmnoženin v rámci volného užití, nemohou být ani plátcí náhradní odměny dle ust. § 25 AZ. Dosavadní praxe kolektivních správců na tuto skutečnost ohled nebere. Pokud ESD svým rozhodnutím konstatoval správný výklad ust. čl. 5 odst. 2 písm. b) Směrnice, je nutno v tomto smyslu vykládat také ust. § 25 AZ. ESD, ačkoliv není zákonodárným orgánem, je jediným orgánem poskytujícím výklad k právu EU, a tento výklad musí být národními soudy respektován, obzvláště s přihlédnutím k zásadě tzv. eurokonformního výkladu právních norem. Vzhledem k přednosti komunitárního práva před právem národním musí české soudy dbát na to, aby jejich rozhodovací praxe byla nejen v souladu s právem Společenství, ale také v souladu s judikaturou ESD. Nejvyšší soud České republiky tuto zásadu dodržuje bezvýhradně.

Pokud by kolektivní správci měli postupovat konformně se závěry ESD, měli by vybírat odměny z prodeje toho zboží, které bylo skutečně prodáno soukromým osobám pro účely soukromého rozmnožování – což mohou být i právnické osoby nebo fyzické podnikající osoby, pokud nabyly přístroje k pořízování tiskových rozmnoženin. V takovém případě by bylo vhodné (v zájmu zachování zásady přiměřené rovnováhy, zmíněné v Rozhodnutí) přistoupit ke stanovení přiměřené výše odměny, vycházející z dosavadních zkušeností o míře využití zařízení a nosičů pro soukromé rozmnožování či pro tzv. rozmnožování pro vlastní vnitřní potřebu právnických osob nebo podnikajících fyzických osob. Pro zohlednění tohoto kritéria nejsou v české právní úpravě stanoveny žádné mantinely, zásady či východiska, ke kterým by mělo být přihlédnuto při stanovení přiměřené odměny, na rozdíl např. od německé právní úpravy. V této souvislosti je rovněž nutno poznamenat, že úprava prováděcího předpisu (tedy vyhlášky 488/2006 Sb.) je značně kusá a v některých bodech nejasná (např. „přístroje k zhotovování rozmnoženin na zabudovaný pevný disk, paměťovou kartu nebo optický nosič“ dle ust. § 6 odst. 1 písm. e), vedle nichž se ovšem odměna odvádí také ze „zařízení pro zápis dat na optické nosiče a paměťové karty zabudované do osobního počítače“ dle ust. § 6 odst. 1 písm. d). Na charakter osob, zboží užívajících, prováděcí předpis ohled

nebere, u právnických osob se nevypořádává s faktem, že by přístroje k pořízování datových rozmnoženin neměly v rámci volného užití užívat, ani s faktem, že se tak i v rámci užití právnickými osobami v praxi v určité omezené míře děje (viz. zásada přiměřené rovnováhy).

Pokud tedy kolektivní správci nepostupují v souladu se shora uvedenými principy, tedy nerozlišují-li mezi konečnými uživateli přístrojů a nezohledňují-li přiměřenost odměny ve vztahu ke skutečnému účelu užívání konkrétních přístrojů, pak můžeme konstatovat, že jde minimálně zčásti o neoprávněné plošné vybírání náhradní odměny.

2) Osoby, povinné k odvádění odměny

Druhým, závěrem, je závěr o osobách, legitimovaných k odvádění náhradní odměny. Pokud přihlídneme k bodům 2) a 3) Rozhodnutí, lze konstatovat, že plošné stanovení povinnosti odvádění poplatku osobám dle ust. § 25 AZ odst. 2 není správné, protože taková praxe nebere v úvahu požadavek přiměřené rovnováhy práv nositelů autorských práv a jejich uživatelů, stanovený Rozhodnutím (s výjimkou ojedinělých případů, kdy tyto osoby poskytují zboží soukromým osobám pro účely jejich soukromého užití). Dosavadní úprava AZ ohledně stanovení povinnosti odvádění odměn výrobcům nebo dovozcům může fungovat, avšak za předpokladu, že prováděcí předpis, stanovící výši odměny z jednotlivých druhů zařízení nebo nosičů, zohlední kritérium přiměřené rovnováhy, zejména povahu osob, kteří jsou konečnými uživateli zboží, a míru újmy, která nositelům autorských práv hrozí. Je však nutno upozornit, že tento závěr vychází pouze z Rozhodnutí, založeného na odůvodnění Směrnice, nikoliv z přímého rozporu AZ a Směrnice (která je v tomto ohledu poněkud obecná). S Rozhodnutím by se nicméně v případném sporu musel národní soud vypořádat a v jeho výrokové části jej respektovat, proto lze tento závěr zahrnout do možností postupu proti kolektivním správcům, jak je uvedeno dále.

IV. Možný postup proti kolektivním správcům

Ze závěrů uvedených v bodě III. shora vyplývají dva možné postupy proti kolektivním správcům.

První, a nepochybně bezpečnější možností je, aby osoby, doposud odměnu odvádějící (výrobci, dovozci apod.), náhradní odměnu kolektivnímu správci neodvedli, popř. ji odvedli jen zčásti, což by měly odůvodnit tím, že požadovaná výše náhradní odměny je v rozporu se zásadou přiměřenosti (viz odůvodnění shora v části III bod 1) tohoto posouzení). V souladu s ust. § 25 odst. 6 jsou plátcí odměny povinni poskytnout kolektivnímu správci pololetně informace ke stanovení výše odměny, přičemž v daném případě by byly poskytnuty informace pouze o zboží, poskytnutém přímo soukromým osobám, k užití pro soukromé účely, a z prodejů tohoto zboží by byla odměna odvedena Co se týče odměny z prodeje dalšího zboží, které bylo poskytnuto dalším prodejčům, bylo by vhodné kolektivního správce vyzvat aby doložil, že toto zboží bylo poskytnuto soukromým osobám a tudíž z jeho prodeje náleží náhradní odměna - dosavadní plátcí tuto informaci nemají, a žádný předpis jim neukládá tuto skutečnost zjišťovat. S tímto požadavkem by se musel kolektivní správce vypořádat, přičemž prováděcí předpisy neposkytují k takovému postupu žádné vodítko. Kolektivní správci by se v takovém případě pravděpodobně začali úhrady odměn z prodejů dalšího zboží domáhat, přičemž by nepochybně využili svého práva dle ust. § 100 odst. 3 AZ, které jim umožňuje provést u povinných subjektů kontrolu a vyžádat si informace, nutné ke stanovení výše odměny (zejména tedy o druhu zboží a jeho počtech). Tuto součinnost by bylo nutno poskytnout. Na základě tohoto postupu by kolektivní správci měli možnost zjistit, jaká částka jim za dané pololetí nebyla uhrazena, a může tedy být předmětem žaloby. Žalovaná strana by posléze argumentovala Rozhodnutím, přičemž by vznikl spor o posouzení vlivu závěrů Rozhodnutí na český AZ a na současný stav vybírání autorských odměn. Problém kolektivního správce v tomto sporu by spočíval v nemožnosti prokázat, že zboží, z něhož by byla odměna požadována, bylo skutečně poskytnuto soukromým osobám k soukromému užití. Soud, který by nepochybně musel respektovat závěr ESD v tomto ohledu, by kolektivního správce vyzval k prokázání oprávněnosti požadovaných částek, což by správce mohl splnit pouze za předpokladu těžko představitelné kontroly všech odběratelů žalovaných výrobců a dovozců, případně ještě dalších subjektů, níže postavených v celém prodejním řetězci. Lze tedy předpokládat, že takto podaná žaloba kolektivního správce by byla zamítnuta z důvodu neunesení důkazního břemene. Tuto pasivní cestu považujeme za schůdnou, vzhledem k tomu, že veškeré důkazní břemeno by bylo přeneseno na kolektivního správce. Situace se však může vyvinout i tak, že vzhledem k aktuálně platné národní úpravě soud nárok kolektivním správcům přizná, a stanoví žalobcům povinnost oznámit určení prodaného zboží.

Druhou variantou nazýváme variantou aktivní, tedy aktivní podání žaloby ze strany dosavadních plátců. Tato by v daném případě byla značně riziková. Dle našeho názoru nelze jednoznačně říci, zda

dosavadní praxi lze považovat a bezdůvodné obohacení ze strany kolektivních správců, vzhledem k tomu, že jednali v souladu se zákonem (s ust. § 25 odst. 2 AZ). Bez detailního studia judikatury k otázce bezdůvodného obohacení, které přesahuje možnosti zpracování tohoto rozboru, nejsme schopni konstatovat, zda odlišný výklad komunitárního právního předpisu zakládá sám o sobě zpětně bezdůvodné obohacení. Tuto retroaktivitu považujeme za základní překážku úspěchu tohoto postupu (obecně platí zákaz retroaktivity – v daném případě jednali kolektivní správci v souladu se zákonem a v dobré víře v jeho soulad s komunitárními předpisy – dokázat opak by nejspíše nebylo možné). Bez jednoznačného závěru k této právní kvalifikaci považujeme tuto cestu za značně rizikovou (bezdůvodné obohacení musí splňovat podmínku, že k němu došlo plněním bez právního důvodu, z neplatného právního důvodu nebo z důvodu, který odpadl). Pasivně legitimovanou osobou by v takovém případě byl sám kolektivní správce, který při vybírání odměn jedná v postavení komisionáře, tedy jedná vlastním jménem a na účet komitentů, tedy autorů, případně dalších kolektivních správců, za něž odměnu vybírá.

Pasivní cesta je nepochybně cestou méně nákladnou (žalovaný neplatí žádný soudní poplatek, je vystaven pouze riziku hrazení nákladů řízení v případě neúspěchu ve sporu, pochopitelně vedle dlužné částky a úroků z prodlení). Tato nižší nákladnost by se rovněž projevila také v nižší ceně souvisejících právních služeb (nebylo by zapotřebí zpracovávat a poměrně složitě odůvodňovat žalobu). Každý subjekt, který doposud odměny platil, by ovšem musel vést přesnou evidenci o svých prodejkách a povaze kupujících, aby bylo možno stanovit, které prodané zboží směřovalo konečným spotřebitelům (fyzickým osobám), a které bylo určeno osobám za účelem jeho dalšího prodeje. Na základě této evidence by mohli odměnu odvést ve výši, na niž mají kolektivní správci reálně nárok, a zároveň poskytnout dostatečné důkazy pro účely soudního řízení. V případě žaloby ze strany kolektivních správců by předmětem dokazování byla právě skutečnost, zda žalovaný poskytl zboží soukromým osobám za účelem pořízování rozmnoženin prosoukromé účely, a zda tak měl možnost přenést zátěž z hrazení odměny na tyto subjekty. Pokud žalovaný prokáže, že tomu tak nebylo, není možnost (s ohledem na bod 2) a 3) Rozhodnutí, na něm úhradu tohoto poplatku požadovat.

Do budoucna lze říci, že má-li závěr Rozhodnutí nalézt odraz v AZ, bude nutné přehodnotit a upravit minimálně ust. § 25 odst. 2, stanovící osoby, které jsou povinné odvádět náhradní odměnu, s čímž by však nepochybně musela souviset rozsáhlejší změna celého systému odvádění náhradní odměny za užití děl. Pokud se však současná právní úprava projeví jako nedostačující není možno po soukromých osobách požadovat, aby svou vlastní aktivitou tuto nedostačující právní úpravu nahrazovaly a doplňovaly.

V. Závěr

Vzhledem k doposud konstatovaným závěrům nelze na některé z otázek, položených v úvodu, odpovědět. Základním poselstvím Rozhodnutí je nemožnost plošného vybírání náhradní odměny ze všech prodejů zboží, jehož se tato odměna týká. Z některých tiskových vyjádření OSA vyplývá, že v některých případech OSA postupuje konformně s Rozhodnutím, není však poskytnuta žádná informace o způsobu, jakým by byla schopna rozlišovat způsob využití jednotlivých prodaných kusů zboží.

K dalším podrobnějším závěrům v této věci, vhodným k tomu, abychom mohli dále posoudit možnosti vývoje případných sporů, nebo další možnosti postupu, považujeme za vhodné prostudovat zahraniční právní úpravu a případnou judikaturu k této problematice – v některých zemích (např. v Německu) již bylo přistoupeno k nové právní úpravě autorského práva a kolektivní správy, a tato úprava může napovědět mnohé o tom, jak by měla vypadat zdejší právní úprava a jak by se měly chovat soukromé osoby. Za současného stavu věci nemůžeme doporučit rozběhnutí masové kampaně za navrácení doposud zaplacených odměn.

Na druhou stranu zmíněná pasivní cesta, kdy by nesli důkazní břemeno kolektivní správci, má dobré šance na úspěch a mohla by naznačit, jak by měli dosavadní plátcí i další subjekty, které mohou být placením odměny dotčeny, postupovat.

Zpracovali:

Mgr. Petr Otevřel

Mgr. Lukáš Mokrý

Mgr. Petr Mališ

Jansa, Mokrý, Otevřel & partneři v.o.s., advokátní kancelář